

БЕЗПОСЕРЕДНИЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ПРИХОВУВАННЯ АБО ПЕРЕКРУЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АБО ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Т.Г. Савенкова

*здобувач кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»*

Постановка проблеми. Питання, що стосуються безпосереднього об'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, є важливими та нагальними для теорії та практики кримінального права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що проблемами безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.238 КК України, займалися відомі вчені: С.Б. Гавриш, О.О. Дудоров, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчук, І.О. Харь та ін. Проте, до цього часу ці питання не знайшли свого належного вирішення.

Мета статті полягає в дослідженні безпосереднього об'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення.

Основні результати дослідження. Сприймаючи за основу положення, що під родовим об'єктом злочинів проти навколишнього природного середовища (складовими яких є приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення) є суспільні відносини з приводу умов (стосунків), що виникають у межах території держави України, створюють сприятливі умови життєдіяльності, є природною умовою життя та забезпечують існування багатофункціональної збалансованої єдиної системи, до якої належить і людина (що й утворює навколишнє природне середовище), її охорону, раціональне використання, оздоровлення і відтворення такої системи для теперішніх і майбутніх поколінь, яка гарантуватиме безпечне для життя та здоров'я навколишнє середовище [1, с. 38], перейдемо до дослідження безпосереднього об'єкта злочину, що нами задекларований.

Слід звернути увагу на те, що важливе значення для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності має розуміння безпосереднього об'єкта конкретного складу злочину (у нашому випадку злочину, передбаченого ст.238 КК України). В кримінально-правовій доктрині є загально визнаним той факт, що під безпосереднім об'єктом злочину потрібно розуміти конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону закону про кримінальну відповідальність, яким заподіюється істотна шкода злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину [2, с. 88; 3, с. 82; 4, 99; 5, с. 48-49]. У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що не в кожному випадку конкретний злочин завдає істотної шкоди лише одним суспільним відносинам, але й важливо знати, що існують злочини, які одночасно посягають на двоє і більше

суспільних відносин (це, зокрема, стосується і злочину, передбаченого ст.238 КК України). Тому, в теорії кримінального права поряд з класифікацією об'єктів «по вертикалі» має місце класифікація їх «по горизонталі». Її сутність полягає в тому, що на рівні безпосереднього об'єкта виділяють як основний, так і додатковий об'єкти [2, с. 70-74].

У злочинах, які мають два або кілька безпосередніх об'єктів (до них належить діяння, передбачене ст.238 КК України) законодавець виділяє, або зі змісту статті випливає, один об'єкт, на який спрямоване злочинне посягання, що і обумовлює місце правової норми у структурі розділів Особливої частини КК України. У джерелах з кримінального права такий об'єкт, зазвичай, називають основним безпосереднім об'єктом, а об'єкт, якому завдається істотна шкода поряд з основним — додатковим безпосереднім об'єктом злочину [6, с. 34]. У цьому контексті слід озвучити, що основним безпосереднім об'єктом того чи іншого злочину є завжди конкретні суспільні відносини, що в першу чергу прагнуть поставити під охорону законодавець, визнаючи суспільно небезпечне діяння злочином [4, с. 76-77].

Аналіз джерел з кримінального права дає нам підстави стверджувати, що коли йдеться про безпосередній об'єкт злочину, то слід зважати на те, що місце конкретної кримінально-правової норми (у нашому випадку ст.238 КК України) у кримінальному законодавстві визначається з урахуванням захисту не тільки родового, а й основного безпосереднього об'єкта, в тому числі який ми і досліджуємо. Крім того, важливо акцентувати увагу на тому, що додатковим безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, яким також істотна шкода завдається завжди [2, с. 70-74].

У наукових публікаціях не завжди чітко визначається безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст.238 України: 1) одні автори під таким розуміють встановлений з метою забезпечення екологічної безпеки та захисту здоров'я людей, збереження тваринного і рослинного світу, порядок інформування про екологічний стан та стан захворюваності населення, а також право громадян на отримання у встановленому законодавством порядку повної, достовірної та своєчасної інформації про стан навколишнього природного середовища, здоров'я населення, наявні та можливі фактори ризику для нього та їх ступінь, про надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, що виникли або можуть виникнути, про рівні опромінювання людини та захист від впливу іонізуючих випромінювань у місцях проживання чи роботи [7, с. 727]; 2) другі — стверджують, що об'єктом цього злочину є здоров'я населення, економічні інтереси держави та суб'єктів господарювання, а також суспільні відносини по підтриманню задовільного екологічного стану в Україні [8, с. 403]; 3) треті — наполягають, що безпосереднім об'єктом злочину, що нами аналізується, є суспільні відносини, пов'язані із встановленим порядком інформування про екологічне чи радіаційне забруднення території, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення на цих територіях [9, с. 419]; 4) четверті вважають, що безпосереднім об'єктом цього злочину є порядок забезпечення екологічної безпеки шляхом інформування населення про екологічний стан навко-

лишнього природного середовища, небезпечний для здоров'я людей та для тваринного і рослинного світу, та стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною безпекою [10, с. 277]; 5) п'яті – наполягають на тому, об'єктом указанного злочину є здоров'я населення, рослинний і тваринний світ, інтереси держави з підтримання задовільного екологічного стану в Україні [11, с. 501]; 6) шості – переконані, що об'єктом цього злочину є конституційне право громадян на інформацію про стан оточуючого середовища (ч.2 ст.50 Конституції України) [12, с. 424]; 7) сьомі – наголошують, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови, за яких населення отримує належну інформованість про екологічний стан або захворюваність населення та протидію приховуванню і перекручуванню таких відомостей [13, с. 130]. Натомість, додатковим безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя людей, їх здоров'я, флори і фауни [13, с. 130]; 8) восьмі – визначають безпосередній об'єкт цього злочину як порядок інформування про екологічне чи радіаційне забруднення території, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також на стан захворюваності населення на цих територіях [14, с. 20]; 9) дев'яті – наполягають, що безпосереднім об'єктом цього злочину, є право вільного доступу до інформації про екологічну безпеку довкілля [15, с. 491].

На основі наукового дослідження родового об'єкта злочинів, що стосується навколишнього природного середовища, в попередній статті і його структури, а також з урахуванням системи (піраміди, що базується на чотирьох її складових – екосферах), яку запропонував у своєму дослідженні професор В.К. Матвійчук [13, с. 125-127], проаналізуємо зазначені вище точки зору на безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст.238 КК України. У цьому напрямку, з метою оптимального визначення основного безпосереднього та додаткового безпосереднього об'єктів злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, необхідно врахувати всі позитивні підходи до розуміння суспільних відносин, які поставлені під охорону зазначеної статті цього Кодексу. З вищеозначених суджень, на наш погляд, можна зупинитись на тому, що: 1) безпосереднім об'єктом цього злочину слід визнати суспільні відносини (а не порядок інформування про екологічний стан та стан захворюваності населення, а також право громадян на отримання у встановленому порядку повної, достовірної та своєчасної інформації про стан навколишнього природного середовища, здоров'я населення, наявні та можливі фактори ризику тощо, як це визначає О.О. Дудоров. Крім того, об'єктом злочину не може бути порядок забезпечення екологічної безпеки шляхом інформування населення тощо, як це зазначає В.А. Клименко. Також об'єктом цього злочину не може бути порядок інформування про екологічне чи радіаційне забруднення тощо, як це стверджує П.С. Берзін). На підтвердження нашої позиції, потрібно звернутися до висловлювання з цього приводу професорів Є.М. Жевлакова, Ю.І. Ляпунова, які, критикуючи нормативістський підхід відносно розгляду поняття «об'єкт злочину», зазначали, що порядок чи то проведення, чи здійснення або викорис-

тання, або інформування, не може бути відносинами у сфері охорони навколишнього природного середовища, а лише регламентує його використання [16, с. 4-5; 17, с. 13].

Наше ставлення до цього об'єкта підтверджується й тим, що цей злочин (передбачений ст.238 КК України), поміщений у розділі восьмому Особливої частини КК України під назвою «Злочини проти довкілля», а не в розділі дванадцятому за однойменною назвою «Злочини проти громадського порядку та моральності», і не в розділі дев'ятому та десятому чинного КК України, оскільки законодавець поставив тут за мету в першу чергу охорону відносин з приводу природних об'єктів. Не можна погодитися із твердженням С.Б. Гавриша, що безпосереднім об'єктом цього злочину є здоров'я населення, або екологічні інтереси держави та суб'єктів господарювання, оскільки законодавець цією статтею (ст.238 КК України) в першу чергу ставить охорону навколишнього природного середовища, а не здоров'я населення і не економічні інтереси. Крім того, використання автором положення «суспільні відносини по підтриманню задовільного екологічного стану в Україні», суперечить його власній концепції об'єкта злочину і не відповідає змісту об'єкта цього злочину.

Недостатньо обґрунтованою є думка А.Н. Миколаєнка стосовно безпосереднього об'єкта цього злочину, що ним є здоров'я населення, рослинний і тваринний світ, інтереси держави з підтримання задовільного екологічного стану в Україні. Це зумовлено тим, що автор бачить об'єкт не в якості суспільних відносин, а в якості об'єктів природи (тобто предмети), інтереси, що є лише приводом для створення суспільних відносин тощо. Не можна погодитися з Д.І. Крупком, що об'єктом цього злочину є конституційне право громадян на інформацію про стан оточуючого середовища. Така постановка проблеми зумовлена критикою нормативістського підходу до об'єкта, оскільки право не є суспільними відносинами з приводу охорони певного зрізу відносин, що стосуються навколишнього природного середовища. Крім того, важко погодитися з переконанням В.І. Антипова, що безпосереднім об'єктом цього злочину є право вільного доступу до інформації про екологічну безпеку довкілля. По-перше тому, що автор цього погляду відходить від концепції об'єкта як суспільних відносин; по-друге, що ця норма зобов'язує суб'єктів інформування доносити таку інформацію, а не право на інформування про екологічний або радіаційний стан, а так само про стан захворюваності населення.

Нам більш імпонує позиція В.К. Матвійчука стосовно безпосереднього об'єкта цього злочину. Це зумовлено тим, що цей автор дотримується концепції об'єкта як суспільних відносин. Крім того, нам сприйнятлива позиція про наявність у цьому злочині як основного, так і додаткового безпосередніх об'єктів, проте, і судження В.К. Матвійчука на безпосередній об'єкт потребує певного уточнення.

Зазначені вище підходи до розуміння безпосереднього об'єкта злочину свідчать про відхід авторів від концепції об'єкта злочину як суспільних відносин (за виключенням В.К. Матвійчука, авторів науково-практичного коментаря до КК України під ред. М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка). Крім того, перераховані фахівці ще недостатньо вникли в суть норм, передбачених ст. 238 КК України.

Слід звернути увагу на те, що викладене ще не дає можливості на підставі аналізу, що нами зроблений, дати вичерпну відповідь відносно безпосереднього об'єкта злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Це свідчить про те, що є необхідність ще проаналізувати структурні елементи цих суспільних відносин. В контексті зазначеного, загальноновизнаним є той факт, що винний при вчиненні цього злочину впливає на предмет відносин і своїми діями порушує або намагається порушити суспільні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону, тобто завдає їм істотної шкоди.

На виконання запропонованого нами підходу, сприйmemo за основу структуру суспільних відносин, що має місце в літературі з кримінального права, яку підтримує більшість вчених: 1) це — суб'єкти (носії) відносин; 2) це — предмет, з приводу якого існують відносини (тобто це те, з приводу чого існують відносини); 3) це — соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність, як зміст відносин) [18, с. 35-48]. Маючи такі, і вищезазначені, теоретичні положення, продовжимо дослідження безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 238 КК України.

Проведене нами дослідження свідчить, що в юридичній літературі, звичайно, відсутня якась позиція відносно того, хто може бути суб'єктом відносин у площині кримінально-правової охорони досліджуваних відносин, а точніше, цьому питанню увага взагалі не приділялась. Зазначене дає нам можливість стверджувати про те, що суб'єкти відносин як структурний елемент об'єкта цього злочину (ст.238 КК України) зовсім не підлягали дослідженню. А він, на наш погляд, істотно впливає на з'ясування питання, що слід визнавати безпосереднім об'єктом злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Належний аналіз існуючих джерел, що стосується цієї проблеми, та проведення опитування студентів юридичних факультетів, працівників суду та правоохоронних органів дає нам підстави визначитися з суб'єктами суспільних відносин у сфері забезпечення умов з належним доведенням відомостей до адресатів службовими особами про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою, проти яких спрямоване це злочинне діяння. Суб'єктами суспільних відносин, що нами зазначені вище, являються окремі фізичні особи, юридичні особи, в тому числі і службові особи, які є, згідно чинного законодавства України, учасниками цих відносин, зв'язані з організацією, доведенням відомостей до адресатів. Тобто, суб'єктами або учасниками зазначених вище відносин можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Для досягнення мети охорони відносин, що забезпечують умови з належного доведення службовими особами відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і

таких, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою є не тільки виявлення осіб, які вчинили цей злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності, але й убезпечення від ухилення від виконання відповідними службовими особами своїх обов'язків. Дослідження суб'єктів указаних суспільних відносин, а також їх соціальних функцій у цих відносинах дасть змогу визначити на науковій основі ті суспільні відносини, які виступають об'єктом цього злочину, що передбачений ст.238 КК України. На наш погляд, цю властивість суб'єктів у суспільних відносинах використовує інколи законодавець, як для визначення меж дії кримінального закону, так і для вказівки на ті суспільні відносини, що є об'єктом відповідного злочину (скажімо, приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення) [16, с. 8-9]. Як свідчить аналіз складу злочину, передбаченого ст.238 КК України, законодавець цей підхід до злочину, передбаченого цією статтею, застосував частково, чим дещо послабив труднощі у дослідженні зазначеної проблеми, а також і в застосуванні цього злочину в практичній діяльності правоохоронних органів та суду. Провівши вивчення кримінальних справ цієї категорії, ми встановили, що у всіх випадках (100% справ) одним із суб'єктів цих суспільних відносин, що поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність, обов'язково була фізична особа (людина).

З метою встановлення другої сторони суб'єктного складу відносин, що аналізуються, ми звернулися до законодавчих і підзаконних актів а також слідчої та судової практики. Так, аналіз законодавчих та підзаконних актів, що стосуються суспільних відносин, що забезпечують умови з охорони належного доведення до адресатів відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою свідчить, що іншою стороною суб'єктивного складу таких відносин, які є елементом об'єкта злочину, передбаченого ст.238 КК України, виступають як фізичні, так і юридичні особи відповідно до чинного законодавства України [19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34, 35].

Аналіз соціальної функції суб'єкта відносин, тобто його прав та обов'язків (статусу), іншими словами соціального взаємозв'язку у суспільних відносинах, має, на нашу думку, певну цінність, оскільки з'ясування суб'єктного складу відносин сприяє визначенню змісту самих відносин, дає можливість оцінити їх характер, обсяг цих відносин і межі дії закону (ст.238 КК України). Отже, робити повним перелік суб'єктів суспільних відносин (безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.238 КК України) немає необхідності. Важливо, на наше переконання, лише зрозуміти, що вони можуть мати різноманітні варіанти, які так чи інакше можуть впливати на зміст цих відносин та межі кримінальної відповідальності за цей злочин. Про це переконливо свідчить і судова практика. Так, суди правильно кваліфікували діяння лише тоді, коли встанов-

лювали суб'єктів відносин, їх соціальний статус та роль у досліджуваних суспільних відносинах.

Отже, виходячи із предмета дослідження, розглянемо такий структурний елемент відносин як соціальний взаємозв'язок у суспільних відносинах, які забезпечують від приховування або умисного перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а так само про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою тощо. Такий структурний елемент суспільних відносин, що нами досліджується, а саме, соціальний взаємозв'язок, в юридичній літературі справедливо розглядається як засіб самих відносин [36, с. 5; 37, с. 4]. Цей зв'язок, як свідчить дослідження, може виявитися як на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, так і у взаємодії людських спільнот, а також і індивідуумів із відповідними спільнотами, як елементами соціуму. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення нами кримінальних справ і нормативної бази, що стосуються відносин, що нами аналізуються, а також опитування працівників правоохоронних органів та суду в таких формах діяльності, як виконання обов'язків із забезпечення умов з належного доведення до адресатів відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Це, зокрема, має відбуватися: 1) на законодавчому рівні – підготовка несуперечливих нормативно-правових актів, які були б зрозумілими населенню та особам, які зобов'язані надавати належну інформацію про екологічний, в тому числі і радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою; 2) в інструктивних заходах; 3) в заходах організаційного характеру; 4) в експертній діяльності для з'ясування екологічного, радіаційного стану та стану захворюваності населення тощо.

Запропоновані нами пропозиції мають практичне значення, адже вивчення кримінальних справ та матеріалів про відмову в порушенні кримінальних справ, а зараз – оголошенні про підозру з зазначеної категорії проваджень свідчить, що за 55% справ має соціальний зв'язок (взаємозв'язок суб'єктів), характерний для забезпечення умов з охорони відносин, що нами аналізуються; 45% – стосувалися запобігання злочинів, передбачених ст. 238 КК України.

Нас цікавить, як це слідує з нашого дослідження, соціальний зв'язок, важливою ознакою якого є обов'язок певної поведінки суб'єктів суспільних відносин, які забезпечують умови з належного доведення до адресатів відомостей про екологічний, а так само радіаційний, стан, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою, тобто їх взаємодії. Проте, слід зазначити, що інтерес суб'єктів суспільних відносин – це лише певна форма прояву, вираження, реалізації суспільних відносин, яка

може відбутися через поведінку суб'єктів відносин, але не самі суспільні відносини як результат, і це є істинним.

Таким чином, для визначення безпосереднього об'єкта злочину – приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або стан захворюваності населення – мають враховуватися лише ті суспільні відносини, що відповідають інтересам всього суспільства, а не інтересам окремої особи на її розсуд чи певні вподобання. Такими можуть бути лише позитивні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону, в нашому випадку суспільні відносини, що забезпечують умови з належного донесення відомостей про екологічний, а так само радіаційний стан, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою.

Дотримуючись концепцій, що предмет злочину і предмет суспільних відносин у складі злочину не одне і те ж, а тому для злочину, передбаченого ст. 238 України, предметом відносин є умови, що забезпечують належне, у відповідності з чинним законодавством доведення до адресатів відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також стан про захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, тощо. У цьому сенсі справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є усе те, з приводу чого і у зв'язку з чим існують суспільні відносини, які нами аналізуються [38, с. 7].

Слід звернути ще раз увагу на те, що кримінально-правовою доктриною, як правило, визнається те, що об'єктом злочину є суспільні відносини, на які посягає те чи інше суспільно небезпечне діяння [13, с. 96]. В такому сенсі об'єкт є істотним, обов'язковим елементом складу злочину, передбаченого ст.238 КК України, і значною мірою визначає небезпеку асоціальної поведінки особи, вказує на її соціальну суть – суспільну небезпеку. Дотримуючись у нашому дослідженні концепції трьохчленної структури суспільних відносин, яку запропонував О.В. Дроздов: 1) носії (суб'єкти відносин); 2) предмет, з приводу якого існують відносини; 3) суспільно-значуща діяльність (соціальний зв'язок як зміст відносин) [39, с.22-69], ми переконані, що такий підхід є науковим і має бути використаний у нашому дослідженні.

Висновки. Дослідивши структуру суспільних відносин, існуючі точки зору, можна запропонувати формулювання основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.238 КК України:

1) основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з належного, тобто встановленого чинним законодавством, доведення до адресатів відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної

ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки з метою гарантування безпечного для життя навколишнього природного середовища;

2) додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з охорони життя та здоров'я людей, убезпечення захворюваності населення та інших тяжких наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Харь І.О.* Кримінально-правова охорона атмосферного повітря: Монографія / І.О. Харь. — К. : Національна академія управління, 2011. — 192 с.

2. *Тацій В.Я.* Объект и предмет преступления в Советском уголовном праве / В.Я. Тацій. — Харьков : Высшая школа, 1988. — 198 с.

3. Сучасне кримінальне право України: [курс лекцій] / А.В. Савченко, В.В. Кузнєцов, О.Ф. Штанько. — К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. — 640 с.

4. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти] / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — Київ – Харків : Юринком Інтер – Право, 2002. — 416 с.

5. Кримінальне право України. Теоретичний курс та практикум: [посіб. для підгот. до держ. іспитів] / В.В. Кузнєцов, А.В. Савченко, В.С. Плугатир; за заг. ред. В.Я. Горбачевського. — К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. — 344 с.

6. *Тацій В.Я.* Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: [Навчальний посібник] В.Я. Тацій. — Харків : Українська юридична академія, 1994. — 80 с.

7. *Дудоров О.О.* Злочини проти довкілля / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — [9-те вид., переробл. та допов.] — К. : Юридична думка, 2012. — С. 720–782.

8. *Гавриш С.Б.* Коментар до ст. 238 КК України / С.Б. Гавриш // Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2-х т. - Т.2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — [5-те вид. допов.] — Х. : Право, 2013. — С. 402-407.

9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / П.П. Андрушко, О.Ф. Бантишев, В.О. Глушков та ін.; за заг. ред. Потебенька М.О., Гончаренка В.Г. — К.: «Форум». — ч.2, 2001. — С. 944.

10. *Клименко В.А.* Злочини проти довкілля / В.А. Клименко // Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Юридична наука, 2004. — С. 267-317.

11. *Миколенко А.Н.* Преступления против окружающей среды / А.Н. Миколенко // Уголовный кодекс Украины. Комментарий; под. ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. — Харьков : ООО «Одиссей», 2001. — С.496-540.

12. *Крупко Д.И.* Преступления против окружающей среды / Д.И. Крупко // Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник; под. ред. заслуженного деятеля науки и техники Украины, доктора юрид. наук, профессора Е.Л. Стрельцова. — Х. : ООО «Одиссей», 2002. — С.403-425.

13. *Матвійчук В.К.* Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища: Монографія / В.К. Матвійчук. – К. : Національна академія управління, 2011. – 368 с.

14. *Берзін П.С.* Злочини проти довкілля / П.С. Берзін // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2-х т. – Т. 2.; за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-ге вид. перероб. та допов.] – К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – С. 6-76.

15. *Антипов В.І.* Коментар до ст.238 КК України / В.І. Антипов // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – [4-те вид. переробл. та доповн.]; відповідальний ред. С.С. Яценко. – К. : А.С.К., 2006. – С. 491-493.

16. *Жевлаков Э.Н.* Понятие экологических преступлений. Объект и система / Э.Н. Жевлаков // Проблемы борьбы с экологическими правонарушениями в свете решений XXVII съезда КПСС. – М. : ВЮЗИ, –1990. – С. 5–24.

17. *Ляпунов Ю.* Уголовно-правовая охрана природы в СССР / Ю.І. Ляпунов // Советская юстиция. – 1973. – № 23. – С. 11–15.

18. *Сміх В.В.* Кримінальна відповідальність за порушення права особи на правову допомогу: Монографія / За заг. ред. проф. М.І. Мельника, В.В. Сміх. – К. : Атіка – Н, 2012. – 200 с.

19. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

20. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 р. № 39-95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 82.

21. Про видобування та переробку уранових руд: Закон України від 19 листопада 1997 р. № 645 / 97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 11-12. – Ст. 41.

22. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 р. № 15 / 98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 22. – Ст. 115.

23. Про цивільну оборону України: Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-І // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34-35. – Ст. 458.

24. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. № 1908-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 348.

25. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. –1992. – № 48. – Ст. 650.

26. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

27. Про екологічну експертизу: Закон України від 09 лютого 1995 р. № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. –1995. – № 8. – Ст. 54.

28. Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України № 454 / 2011 від 13.04.2011 // Офіційний вісник України від 26.04.2011. – № 29. – Ст. 1260.

29. Про порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну, обстановку та стан захворюваності населення: Постанова Ради Міністрів УРСР № 100 від 28.04.1990 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/100-90>. – Заголовок з екрану.

30. Положення про Державну метрологічну службу: Постанова Кабінету Міністрів України № 570 від 26.10.2002 р. (окремий відбиток).

31. Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.1999 р. № 1109 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1217 // Офіційний вісник України від 09.07.1999. – № 25. – Ст. 127.

32. Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 01.11.2005. № 397 // Офіційний вісник України. – 2005 р. – № 51. – Ст. 3223.

33. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки: Закон України від 21.09.2000 р. № 1989-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405.

34. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 // Офіційний вісник України від 16.04.1998. – № 13. – Ст. 91.

35. Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 808 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 87. – Ст. 3221.

36. *Тацій В.Я.* Преступление против природных богатств СССР / В.Я. Тацій // Уголовное право УССР: Особенная часть: Учебник // Под ред. М.И. Бажанова и др. – К. : Высшая школа. Главное изд-во, 1989. – 503 с.

37. *Ищенко О.М., Матвійчук В.К., Єрсова І.Ю.* Кримінально-правовий захист атмосферного повітря: Навчальний посібник / О.М. Іщенко, В.К. Матвійчук, І.Ю. Єрсова. – К. : РВВ МВС України, 1994. – 64 с.

38. *Никифоров Б.С.* Объект преступления по Советскому уголовному праву / Борис Сергеевич Никифоров. – М.: Госюриздат, 1960. – 229 с.

39. *Дроздов А.В.* Человек и общественные отношения / А.В. Дроздов. – Л. : Изд-во Ленингр. Гос. Ун-та, 1966. – 124 с.

Савенкова Т.Г. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 238 КК України

У статті досліджується безпосередній об'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Піддані детальному аналізу структура суспільних відносин, існуючі точки зору на безпосередній об'єкт цього злочину, чинне законодавство і практика. Пропонується авторське визначення основного та додаткового безпосереднього об'єктів злочину цього злочину.

Ключові слова: суспільні відносини, об'єкт, безпосередній об'єкт, предмет відносин.

Савенкова Т.Г. Непосредственный объект преступления, предусмотренный ст. 238 УК Украины

В статье исследуется непосредственный объект преступления сокрытие или искажение сведений об экологическом состоянии или заболеваемости населения. Анализируется структура общественных отношений, существующие точки зрения на непосредственный объект этого преступления, действующее законодательство и практика. Предлагается авторское определение основного и дополнительного объектов преступления

Ключевые слова: общественные отношения, объект, непосредственный объект, предмет отношений.

Savenkova T.G. Direct object of crime, envisaged by cl. 238 of the Criminal Code of Ukraine

The article investigates the direct object of crime of hiding and misrepresentation of information about ecological state and morbidity of population.

It analyses the structure of public relations, existing view on direct object of this crime, acting legislation and practice. The author proposes his own definition of the main and additional object of crime

Key words: *public relations, object, direct object, subject of relations.*

Стаття надійшла до редакції 10.12.2014.